

Konflikten i Mellersta Östern

Det är omöjligt att i dagens läge säga, om den utdragna och olyckliga konflikten i Mellersta Östern snart skall kunna nå en lösning. Situationerna växlar från dag till dag. Men vissa linjer kan skönjas. Man behöver ej vara alldeles utan optimism. Redan bakgrunden till den nya fredsaktionen gör, att den ej kan negligeras av någon av parterna.

Efter 1945 har USA haft flera utrikesministrar som varit starka personligheter och som satt sin prägel på amerikansk utrikespolitik. En sådan var Dean Acheson, en annan John Foster Dulles. Båda tillträdde sina ämbeten med lång erfarenhet i utrikesfrågor, och båda satte delvis omstridda spår i sin tid. Andra utrikesministrar är glömda. De tjänade presidenter som ej önskade en annan utrikesminister än den som fullgjorde förelagda uppdrag. President Nixon, mer angelägen än de flesta att behålla all kontroll hos sig själv, har satt in mr Kissinger som sin utrikespolitiska representant och idégivare i Vita huset. Mr Rogers, en framstående jurist och f d justitieminister, var uppenbarligen avsedd att endast effektuera sin presidents beslut.

Det kan därför förefalla överraskande, att Rogers tilläts taga egna initiativ i Mellersta Östern-konflikten. Men detta hade sina skäl. Ett var att Kissinger med sin tyska bakgrund ej kunde räkna på förtroende hos vare sig israeler eller araberna och därför ej borde framträda i sammanhanget. Ett annat torde vara att man i allmänhet räknade med att Rogers skulle misslyckas.

I stället lyckades denne med konststycket att få ryssarna intresserade av en va-

penvila längs Suezkanalen i syfte att under denna tid få igång nya förhandlingar. Med det betydande inflytande, som ryssarna numera utövar i hela Medelhavsområdet – Medelhavet är deras väg till Afrika – har de intet att vinna på fortsatt oro i dess östra del. Minst av allt skulle de vara roade av att få bevittna ett tredje egyptiskt nederlag. Trots alla ryska vapen, som tillförts Egypten, kan ryssarna ej räkna med att dessa vapen segrar annat än om de handhaves av dem själva. Ett sådant engagemang torde vara alldeles oönskat. Vad Moskva behöver är tydligen en bas i ett fredligt Egypten, som de mer eller mindre kommer att kunna ekonomiskt kontrollera. Vad man ej önskar är ett kostsamt krig, där inga vinster för ryssarna själva är i sikte, och allra minst ett guerillakrig tillsammans med så oberäkneliga bundsförvanter som Palestinaguerillan utgör.

President Nasser kan inte ha varit alltför svår att övertyga i sakfrågan. Han behöver fred. Enligt från Kairo spridda rykten var det rent av han som övertygade herrarna i Moskva. Han måste ju veta, att hans inflytande i arabvärlden i längden försvagas om han tvingas att föra skärmytslingar över Suezkanalen, alltså på ett område som tillhör Egypten men som är besatt av en motståndare, som han ej har den ringaste utsikt att kunna besegra ensam. En vapenbroder som också önskade fred var visserligen kung Hussein i Jordanien, men denne måste försöka balansera mellan sin egen armé och guerillan för att kunna överleva och så snart som möjligt få göra upp med Israel. Vad Syrien och Irak säger om en amerikansk, ryssun-

derstödd fredsplan är för tillfället av mindre betydelse.

Ett verkligt motstånd mot denna plan har kommit från Israel. Där har begäret att få diktera freden framträtt med viss, för en segrare kanske naturlig arrogans. Men bakom denna ligger också osäkerhet och oro. Israel begär, vilket är naturligt, säkrare gränser. Gränsen mot ett fientligt Syrien har t ex varit olidlig. Av prestige-skäl måste Israel få tillgång till genomfart i Suezkanalen, när denna blir iståndsatt, och av ekonomiska skäl till Akabaviken. Slutligen kan Jerusalem ej ges upp. Sannolikt är Israel berett att hålla den heliga staden lika öppen för arabiska pilgrimer som nu för kristna påskresenärer. Och varför skulle man ej göra det? All normalisering av förbindelserna med grannfolken liksom med alla andra länder ligger i Israels intresse. Att ställa huvudstaden Jerusalem helt eller delvis under utländsk kontroll vore föga tilltalande. Ännu mycket mindre kan det vara tänkbart att återgå till att en del av staden ställs under jordansk överhöghet, ty vad innebär denna i dag, och vad kan den vara i morgon? Världen har rätt att begära mer förhandlingsvilja från israelisk sida än vad senare tid gett exempel på, men den kan ej vänta sig det orimliga.

Ej heller bör den begära det opraktiska. Och opraktiskt vore det att basera freden i Mellersta Östern alltför mycket på internationell uppsikt, som Israel erfarenhetsmässigt ignorerar, och på FN-trupper. Tilltron till de senare förstördes alltför grundligt av generalsekreterare U Thant 1967, då han på president Nassers

begäran beordrade bort trupperna från Sinai så att de ej skulle komma i riskzonen mellan de krigförande.

De verkliga hindren för Israel att biträda Rogers-planen har varit i första hand att Israel i känslan av sin säkra seger 1967 band sig vid orealistiska krav på att FN skulle hålla sig utanför freden och att araberna skulle komma till det av israelerna tillhandahållna förhandlingsbordet för att göra upp. Dessa krav tvingas de nu att modifiera. Nästa hinder är värre. Det ligger egendomligt nog i de 90 dagarnas vapenvila, som varit en förutsättning för medlingsförsöken.

Tre månader är ingen lång tid, men alldeles tillräckligt lång för att Israels folk, liksom Egyptens och Jordaniens, skall få tid att inse, hur mycket lyckligare fred är än krig, hur påfrestande det varit att lyssna till bulletiner om unga män som stupat, hur många gladare framtidsförhoppningar det finns än att lyckas med en raid eller slå tillbaka en guerillaattack. I Jordanien kom den snabbaste reaktionen. Arafat och hans palestinier fann sig berövade sina baser. Guerillarörelsen splittrades inför utsikten att ej längre få lov att föra krig: vilket var i så fall dess existensberättigande? I Israel framträdde motsättningar inom regeringen. Hur skulle fru Meir en dag kunna förklara för folket, att nu har freden varat tillräckligt länge, hela tre månader, nu måste kriget börja på nytt. Det var i medvetande om den svårigheten som Israel drog ut på godkännandet av fredsplanens villkor. De materielförflyttningar, som tycks ha förekommit inom den västra kanalzonen, var naturligtvis i och för sig

allvarliga intermezzon, men om alla verkligen önskat en snabb fred skulle de knappast ha utgjort ett hinder.

Den verkliga viljan till fred har saknats. Mistroendet mot motståndarna har gått för djupt. Mest extremt har detta demonstrerats i Amman. Ruinerna av sönderskjutna hus i den jordanska huvudstaden står i dag som vittnen till det grymmaste av alla krig, ett inbördeskrig som brutit ut därför att en av de inblandade parterna varit alltför benägen för fred.

Att fredsinitiativet skulle medföra risk för ett vidgat krig, var verkligen från början omöjligt att förutse. Men det ögonblick kom, då Syrien gjorde sig berett att vara med om att slita sönder det splittrade Jordanien och då krafter i Israel talade om att ingripa mot Syrien för att få behålla den svagaste av alla arabiska statsbildningar som sin granne. Det egendomliga är att ur själva detta läge kunde spira en begränsad optimism. De båda supermakterna var tvungna att göra sitt bästa för att håll

la tillbaka sina respektive skyddslingar, Sovjetunionen Syrien och USA Israel. Kriget kunde ej tillåtas att vidgas automatiskt.

Den amerikanske utrikesministern har ej mindre heder av sitt fredsinitiativ därför att hindren för dess förverkligande nu tycks vara nästan omöjliga att övervinna. Omöjliga, ja, men endast om de arabiska och israeliska statsmän, som har Mellersta Österns öde i sina händer, alldeles skulle svika sina folk.

*

När detta häfte av Svensk Tidskrift skulle gå i tryck, kom meddelandet om president Nassers död. Hans bortgång är tragisk också därför att den har lagt ett nytt hinder i fredens väg. Ingen vet vem som blir Nassers efterträdare och om någon vågar fortsätta hans politik. Men händelsernas ström går vidare. Stormakternas intresse av en uppgörelse i Mellersta Östern förblir oförändrat, och kanske blir freden en dag ingången »till Nassers minne».